

семиотика цвета в интерфейсах, применение определенного цвета соответственно с психоэмоциональными реакциями, которые он вызывает у пользователя программным приложением. Освещаются преимущества и недостатки использования цвета в графических пользовательских интерфейсах. Предлагается систематизация цветов, использованных в *Windows*, по значению и соответствующей сфере их применения. Анализируется логичность представления элементов программы в определенном цвете, правильность или несоответствие комбинации цветов в интерфейсе как с качественной, так и с количественной стороны. Исследуется кодирование цветом как элемент упрощения визуальной навигации по программному продукту.

Ключевые слова: язык цвета, семиотика цвета, графический пользовательский интерфейс, кодирование цветом, визуальная коммуникация.

Novak Viktoriya. The Semiotics of Color in Graphical User Interfaces. Special features of applying colors to *Windows* graphical user interfaces are analyzed in the article. The peculiarities of the usage of colors and their certain parameters (such as brightness, saturation, etc.) in *Windows* applications aimed at optimizing the process of human-computer interaction are singled out. The article highlights the semiotics of color in user interfaces, the usage of certain colors according to the psycho-emotional reactions of the users which this color can produce. The advantages and drawbacks of color usage in graphical user interfaces are discussed. The colors used in *Windows* are systematized according to their meaning and the corresponding sphere of their application. The logical color presentation of certain program elements and successful or inconsistent qualitative, as well as quantitative, color combinations in user interfaces are carefully analyzed. Color coding as an element of simplifying visual navigation through the program product has been researched.

Key words: language of color, semiotics of color, graphical user interface, color-coding, visual communication.

Стаття надійшла до редколегії
18.03.2013 р.

УДК 811.112.2'38(043.3)

Володимир Павлик

Інвентивність жанру «глоса»

У статті порушено проблему функціонально-комунікативних рис мовленнєвого жанру, які в інваріантній моделі жанрової форми виконують роль посередників між екстралінгвальними чинниками мовленнєвого жанру та їхньою мовною об'єктивацією. Актуальність обраної теми статті зумовлена загальною спрямованістю сучасних наукових розвідок у галузі стилістики тексту на питання дослідження конкретних жанрів певних функціональних стилів у зв'язку з комунікативно-прагматичною переорієнтацією сучасної лінгвістики тексту. На ілюстративному матеріалі газетного жанру «глоса» розглянуто функціонально-комунікативну рису «інвентивність», яка вказує на причинно-наслідкові відносини тексту за допомогою виявлення маркерів на лексично-морфологічному рівні.

Ключові слова: мовленнєвий жанр «глоса», функціонально-комунікативні риси, інвентивність, текст, функціональний стиль.

Постановка наукової проблеми та її значення. Протягом останніх двадцяти років усе більше прихильників серед лінгвістів знаходить ідея побудови моделі тексту – і тексту взагалі, і моделі тексту конкретного мовленнєвого жанру. Модель мовленнєвого жанру – це алгоритм, система правил, за якими створюється реальний твір. У цього алгоритму є певний тип внутрішнього змісту, який визначає форму мовленнєвого твору. Цей зміст жанру складається із сукупності функціонально-комунікативних ознак, які визначають спосіб мовного втілення.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих матеріалів дослідження. Функціонально-комунікативні риси (ФКР) – це інваріантні ознаки мовленнєвого жанру, які базуються на його екстралінгвальних складниках і покликані спростити для адресата виявлення цих комунікативних чинників у тексті жанрової форми, що є завданням адресанта. Вони виконують роль посередників між екстралінгвальними чинниками мовленнєвого жанру та їхньою мовною об'єктивацією [9, с. 32].

Термін «функціонально-комунікативні риси» (*funktional-kommunikative Merkmale*, ФКМ) уперше ввела німецька дослідниця Г. Гарніш і відображає функціонально-комунікативну зумовленість мовленнєвого твору.

Найпершою існування функціонально-комунікативних рис мовленнєвих жанрів виділяє і обґрунтовує Е. Різелъ і називає їх «стильовими рисами» Головною метою обґрунтування поняття «стильової риси» можна назвати проблему визначення меж функціональних стилів. Під стильовою рисою Е. Різелъ розуміє внутрішню своєрідність, особливості стилів, характерних саме для певної системи використання мови. Стильова риса – це ланка, яка пов'язує екстралінгвальні фактори та доцільну внутрішньомовну форму. Міцний зв'язок цих складників створює стильовий характер висловлювання [6].

Е. Різелъ посилається на думку В. Виноградова, який стверджував, що поняття стилю ґрунтується не так на сукупності встановлених «зовнішніх» лексико-фразеологічних і граматичних прикмет, як на своєрідних внутрішніх експресивно-сміслових принципах відбору, поєднання та мотивованого застосування виразів і конструкцій. Учений визначав стильові риси як «стильоутворюючі» й одночасно «стильонормуючі», впорядковуючі (керуючі) принципи [2, с. 196].

Терміну «функціонально-комунікативна риса» відповідають терміни «жанрова якість» у В. Міронової [5, с. 6], «якості» в Н. Безсмертної [7, с. 10], «диференціальні ознаки жанру» в К. Долініна [3, с. 64]. У всіх названих випадках йдеться про риси мовленнєвого жанру, що виконують роль посередників між його екстралінгвальними чинниками та їхньою мовною об'єктивацією.

ФКР визначають спосіб викладу, тобто зовнішню мовленнєву діяльність, діяльність застосування, використання, внутрішнім змістом якої є сукупність ФКР. Таким чином, текст – це опредмеченість у мові типів мовленнєвої діяльності (жанрів), які визначаються екстралінгвальними чинниками за посередництва ФКР [4, с. 21].

Б. Зандіг зазначає, що ФКР не ідентичні мовним рисам, але для їхнього мовного відтворення в межах комунікативної діяльності потрібно охопити взаємозв'язки між комунікативними рисами та можливістю їхньої мовної реалізації. Дослідниця наголошує, що «не всі інваріантні ФКР отримують мовне втілення за допомогою семантичних ознак. Якщо ж вони виявили себе у мовному плані, то не можна говорити про стовідсоткову відповідність між ФКР і семами мовних засобів. Існують різноманітні складні взаємозв'язки та відмінності, які впливають із комунікативного та мовного рівнів» [10, с. 40].

Домінантні ФКР мовленнєвого жанру пов'язані та безпосередньо впливають із найголовніших екстралінгвальних чинників, які впливають на специфіку жанру: сфери діяльності та складників комунікативної ситуації. Система функціонально-комунікативних рис (ФКР) жанрової форми «глоса» складає внутрішній зміст цього жанру й реалізується в специфічному способі викладу за допомогою різних засобів.

Процес визначення ФКР мовленнєвого жанру «глоса» означає зображення його головних, домінантних функціонально-комунікативних рис. Ці ФКР є наступною ланкою в процесі творення жанру, вони виникають із екстралінгвальних факторів жанру «глоса», які впливають на його специфіку: сфери діяльності (газетно-публіцистична діяльність), комунікативної мети (вплив на читача), комунікативного наміру (пояснення та характеризовання) та складників комунікативної ситуації. Однією з головних ФКР жанрової форми «глоса» є «інвентивність».

ФКР «інвентивність» виникає з головного комунікативного наміру жанру «глоса» – пояснення. Інвентивність («*inventiv*») В. Шмідт трактує як процес викриття взаємозалежностей, «це об'єктивація процесу вирішення будь-якої проблеми, яка розуміється ... і вимагає дослідження, вивчення і вирішення, що пов'язано з необхідністю викриття взаємозв'язків...» [9, с. 197].

Викриття взаємозалежностей відбувається за допомогою встановлення каузальних відношень як способу впорядкування думок. Каузативність у лінгвістичному розумінні відповідає філософській і логічній категорії причинності. Причинно-наслідкові відношення існують на рівні смислових, які оформлюються як понятійна категорія каузальності, а на рівні мови відповідають категорії каузативності. Каузація розуміється, як спричинення будь-якої дії [1, с. 336].

Представлення причинно-наслідкових зв'язків у мові газетно-публіцистичного жанру «глоса» означає розставлення авторських акцентів у текстах цього жанру. ФКР «інвентивність» у текстах глос указує на ті думки, яким адресат повинен приділити особливу увагу. Це відбувається за допомо-

гою раціонального та емоційного виділення, вимагає вичленовування певних аспектів, наголошення певних елементів висловлення.

Інвентивність глос вказує на підставу, імпульс, причину, мотив, за яких відбувається певна дія, описана у тексті. Аналіз відібраного корпусу текстів жанру «глоса» виявив, що причинно-наслідкові зв'язки, у яких відбивається комунікативний намір жанру «пояснення», виявляється на лексико-морфологічному рівні за допомогою використання прислівників та сполучників [8, с. 370]. До головних маркерів ФКР «інвентивність» належать:

- каузальні і логічні сполучники та прислівники: *denn, dann, also, deshalb, deswegen, darum, nämlich, schließlich*;
- допустові, обмежувальні прислівники, прислівники протиставлення: *doch, trotzdem, allerdings*;
- прислівники умови та наслідку: *so, jedenfalls, notfalls*;
- сполучники протиставлення: *aber, sondern, nur*.

Проілюструємо живання маркерів інвентивності безпосередньо на прикладах:

Dabei ist es lange her, dass der Verseschmied dem Sängerknaben das Wasser reichen durfte. Die Traditionslinie reicht von Friedrich Schlegel, der die Musik zur höchsten, weil allgemeinsten Kunst erklärte, bis zu Richard Wagners Gesamtkunstwerk und dann von Kurt Schwitters («Fümms bö wö») und den Beatles («Yeah! Yeah! Yeah!») jäh durchbrochen.

Die Musik, sagt der Theaterwissenschaftler Jens Malte Fischer, hat sich von der Literatur emanzipiert. Keine Symbiose also, sondern Konkurrenz um die Aufmerksamkeit. Wobei zumindest im E-Bereich die Literatur die Nase vorn hat: Denn wer Bohlen liest, kann theoretisch auch Joyce lesen, wer Bohlen hört allerdings, vermag deshalb noch lange keiner Partitur zu folgen. Es werde, so Fischer, nach wie vor viel Vernünftiges gelesen, ob auch viel Vernünftiges gehört werde, sei die Frage.

[...] Am Ende ist das eine Frage der Speichermedien. Schließlich ist der Popsong vor allem deshalb mächtig, weil er ständig geduldet wird - bis er der Soundtrack eines Lebens ist, den Platten sammelnde Autoren von Nick Hornby bis Frank Goosen dann katzbuckelnd beschwören («Es klingt, es spricht», Die Welt, 13.03.2004).

У наведеному фрагменті глоси автор пише про стосунки двох найголовніших видів мистецтва: музики та літератури. Використання каузальних і логічних сполучників *denn, dann, also, deshalb* та прислівника *schließlich* разом зі сполучником протиставлення *sondern* і допустовим прислівником *allerdings* дають можливість адресантові пояснити читачеві причини все більшого відокремлення музики як незалежного виду культури, а з іншого – наслідків такої тенденції. Автор указує на переважну відсутність взаємозв'язку між прослуховуванням сучасної поп-музики (Дітер Болен) та високим рівнем музичної культури (відсутність музичної освіти). За допомогою виділення думки автора про те, що сучасна поп-музика сильна тільки тим, що її терплять, ми отримуємо, за допомогою каузативності, імпліцитну негативну оцінку стану в сучасній музиці.

IBU ist kein skandinavischer Möbelhersteller, es ist die Abkürzung für die Internationale Biathlon-Union. Ihr Chef schwärmt von Oberhof, wo gerade die Weltmeisterschaften ausgetragen werden, in den höchsten Tönen. Oberhof sei nämlich ein Quantensprung in der Entwicklung des Biathlonsports.

Wie wir wissen, steht ein derartiger Sprung im Rufe, so ungefähr das Gewaltigste zu sein, was passieren kann. Aber abgesehen davon, dass ein Quant so ziemlich das Winzigste ist, was man sich nicht vorstellen kann, dachte ich, dass dieser Sprung im Biathlon längst passiert sei, nämlich erst kürzlich in der Arena «Auf Schalke». Sei's drum. [...]

Was muss dieser andere Frank, nämlich der Ullrich, für ein Mensch sein, dass er kein einziges Plätzchen für den verdienten Lokalhelden in seiner Mannschaft erübrigen kann? Entweder ein gebrochener Teamchef - so hoffe ich doch sehr, nämlich ob der qualvollen Entscheidung, die zu treffen ihn brach - oder ein herzloser («Abschied fürs Herz», Die Welt, 13.02.2004).

За допомогою каузального прислівника *nämlich* автор виділяє читачеві ті аспекти, які він вважає важливими, характеризуючи ситуацію в сучасному німецькому біатлоні – це місце проведення чемпіонатів світу Обергоф, стадіон «Шальке» та тренер національної збірної Німеччини з біатлону Франк Ульріх. Читачеві виводиться взаємозалежність колишніх успіхів німецьких біатлоністів, а конкретно Франка Лука, який у прикладі згадується як *der verdiente Lokalheld*, та його заслужене місце у національній збірній. Автор за допомогою пояснення висловлює читачеві своє негативне ставлення до рішення тренера Франка Ульріха відсторонити Франка Лука від участі у змаганнях через його вік.

Was haben Radsportler und klassische Musiker gemeinsam? Na? Sie dopen sich. [...]

Nun nimmt uns auch noch Stargeiger Nigel Kennedy jegliche Illusion von der sauberen Klassik. In einem Interview sagte er, vor allem Orchestermusiker konsumierten gegen Lampenfieber Arzneimittel: «Drogen, die halbtote Aufführungen ermöglichen. Beruhigungsmittel, Betablocker, Tranquilizer. Damit passieren zwar keine Fehler, sonst aber auch nicht viel». Das 51-jährige Punkfossil bekannte, selbst Joints zu rauchen. Allerdings nach den Auftritten. «Konzerte auf Alkohol oder Dope wären Betrug am Publikum».

Ein ernstes Thema für die Betroffenen. Doch ob es das Publikum geniert, muss ernsthaft bezweifelt werden. Denn es geht ja hier nicht um Recht und Gerechtigkeit wie beim Radsport. Wäre Sportler A nicht gedopt, gewänne Sportler B. Verhunzt aber die erste Oboe den Ton, wünscht man sich vom dritten Horn trotzdem nicht, dass es einspringt. Verhaut Tristan seine Phrase, kann Isolde nicht aushelfen («Klassik unter Drogen», Die Welt, 19.05.2008).

У цій глосі автор майстерно висвітлює проблему вживання наркотичних речовин у мистецтві та спорті. За допомогою засобів обмежувального прислівника *allerdings*, допустового прислівника *doch* та прислівника протиставлення *trotzdem* читачеві вказується на моменти, важливі адресантові при обговоренні цього питання: навіть відомі музиканти вживають наркотики, правда, вже після виступу; публіці мало помітний вплив наркотиків або алкоголю на гру музикантів; вплив наркотиків змінює результат у спорті (велоспорт), але не в музиці, де в кожного своя партія. Два сполучники протиставлення *aber* і каузальний сполучник *denn* паралельно беруть участь у виявленні взаємозалежностей між уживанням наркотиків та досягнення результату в музиці та спорті. Розкриваючи читачу аспекти проблеми, автор імпліцитно висловлює негативну оцінку існуючої проблеми.

Was macht den Affen zum Affen? Das Äffische etwa? Jedenfalls ist es nicht das Menschliche, das den Menschen zum Menschen macht. Es ist ja auch nicht das Hündische, das den Hund zum Hund macht - das macht ihn eher zum Menschen. Kommen wir also zum Fernsehen. Woran erkennt man das Wesen des Politischen in einer Talkshow? Augenscheinlich eher am Äffischen und Hündischen als an der Anwesenheit von Affen und Hunden. [...]

Auch ist es nicht so, dass die Wölfe in Schafspelzen steckten, sie haben genug eigene Wolle. Ist ihr Fell mithin eine Allegorie des Sozialstaates, der faul und antriebslos macht? («Das Letzte», Die Zeit, 24.04.2008).

Прислівники умови та наслідку наведеного уривка *jedenfalls* і *so* разом із каузальним сполучником *also* оформлюють синтаксично шлях від людських якостей (через телебачення до сутності політиків на телевізійних політичних ток-шоу) аж до проблеми недовіри стандартів соціальної держави. Наголошуючи на цих чотирьох аспектах уривка, автор розкриває взаємозв'язки між ними. Читачеві імпліцитно передається його негативна оцінка висвітленого.

[...] Die Frage des gerechten Lohns jedoch gehört zu den Essentialien des Neuen Testaments. Das Himmelreich, so Matthäus (20) gleiche einem Arbeitgeber, der früh am Morgen ausgehe, um Arbeiter für seinen Weinberg zu suchen. Mit den ersten, die er findet, verabredet er einen Tageslohn von einem Silbergroschen. Er geht aber noch ein paarmal los, macht immer neue Tarifverträge, und als der Tag um ist, kriegt jeder einen Silbergroschen. Nun aber werden diejenigen, die den ganzen Tag geschuftet haben, sauer: «Sie murrten und sprachen: Diese Letzten haben nur eine Stunde gearbeitet, doch du hast sie uns gleichgestellt, die wir des Tages Last und Hitze getragen haben. Er antwortete aber und sagte zu einem von ihnen: Mein Freund, ich tu dir nicht Unrecht».

Gut gegeben! Aber was soll das heißen? Grundeinkommen für alle? [...]

Aber seht ihr denn nicht, würde jetzt der Bischof sagen, dass hier vom Himmelreich die Rede ist, nicht von Tarifen? Und dass umgekehrt Wendelin Wiedeking mit einem Jahresgehalt von 54 Millionen nicht Gott ist, sondern arm dran? Denn achtet auf den letzten Satz: «So werden die Letzten die Ersten und die Ersten die Letzten sein». Da spricht er uns ganz aus dem Herzen, wissen wir doch längst, dass «Das Letzte» eines Tages «Das Erste» sein wird («Das Letzte», Die Zeit, 03.01.2008).

У наведеному уривку глоси йдеться про проблему справедливих тарифів оплати праці. Автор висловлює своє негативне ставлення до висловлювань осіб духовенства щодо цього питання. Використовуючи як засіб каузативності п'ять разів сполучник протиставлення *aber*, сполучники протиставлення *nur* і *sondern*, каузальні сполучники *denn*, прислівник наслідку *so* та обмежувальний прислівник *doch* журналіст акцентує увагу читача на таких важливих аспектах проблематики, як тарифні договори та несправедливість оплати праці серед найманих працівників, а також на недопустимості спекулювання цією темою в поєднанні з питаннями віри та релігії.

Висновки. Функціонально-комунікативні риси жанру «глоса» поєднують його екстра- та інтра-лінгвальні складники. Однією з головних функціонально-комунікативних рис жанрової форми «глоса» є «інвентивність». Інвентивність глос як установлення взаємозалежностей між явищами для розв'язання порушених проблем у межах текстів цього жанру, твориться з використанням мовних засобів каузативності. Репрезентативними в цьому плані є сполучники протиставлення, каузальні прислівники та сполучники, допустові, обмежувальні прислівники та прислівники протиставлення, а також прислівники умови та наслідку.

Перспективи подальшого дослідження. Розглянутий аспект моделі мовленнєвого жанру «глоса» не вичерпує проблематику дослідження конкретних мовленнєвих жанрів і жанрової форми «глоса», зокрема. Перспективним є дослідження мовленнєвих характеристик комунікативно-прагматичного аспекту інших жанрів німецького газетно-публіцистичного мовлення і створення їхньої вичерпної класифікації.

Джерела та література

1. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации (на материале современного английского языка) : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.04 / Алла Дмитриевна Белова. – К., 1998 – 443 с.
2. Виноградов В. В. Стилистика, теория поэтической речи. Поэтика / В. В. Виноградов. – М. : Изд-во Акад. наук СССР, 1963. – 255 с.
3. Долинин К. А. Интерпретация текста / К. А. Долинин. – М. : Просвещение, 1985. – 288 с.
4. Іваненко С. М. Поліфонія тексту : [монографія] / С. М. Іваненко. – К. : Вид. центр КДЛУ, 1999. – 318 с.
5. Миронова В. Ю. Лингвистическая характеристика речевого жанра научно-технического реферата (на материале немецких научно-технических реферативных журналов) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки» / В. Ю. Миронова. – М., 1975. – 37 с.
6. Ризель Э. Г. Стилистика немецкого языка / Э. Г. Ризель, Е. И. Шендельс. – М. : [б. и.], 1975. – 315 с.
7. Bessmertnaja N., Wittmers E. Übungsbuch zur Textlinguistik (Einfache Kompositionsformen) / N. Bessmertnaja, E. Wittmers. – Moskau : Vysšaja škola, 1979. – 176 S.
8. Duden. Grammatik der deutschen Sprache / [Hrsg. Von der Dudenredaktion. Bearb. von Peter Eisenberg; [red. bearb.: Annette Klosa]. – [6, neubearbeitete Auflage]. – (Der Duden; Band 4). – Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 1999. – 912 s.
9. Funktional-kommunikative Sprachbeschreibung. Theoretisch-methodische Grundlegung [von einem Autorenkollektiv unter Leitung von Wilhelm Schmidt]. – Leipzig : VEB Bibliografisches Institut, 1981. – 276 s.
10. Sandig B. Textstilistik des Deutschen / B. Sandig. – Berlin ; New York : Walter de Gruyter, 2006. – 584 s.

Павлык Владимир. Инвентивность жанра «глосса». В статье поднимается проблема функционально-коммуникативных черт речевого жанра, которые в инвариантной модели жанровой формы выполняют роль посредников между экстралингвистическими факторами речевого жанра и их языковой объективацией. Актуальность выбранной темы научной статьи обусловлена общей направленностью современных научных исследований в области стилистики текста на вопросы исследования конкретных жанров определенных функциональных стилей в связи с коммуникативно-прагматической переориентацией современной лингвистики текста. На иллюстративном материале газетного жанра «глосса» рассмотрена функционально-коммуникативная черта «инвентивность», которая указывает на причинно-следственные отношения текста с помощью выявления маркеров на лексическо-морфологическом уровне. Репрезентативными в этом плане союзы противопоставление, каузальные наречия и союзы, уступительные, ограничительные наречия и наречия противопоставление, а также наречия условия и последствия.

Ключевые слова: речевой жанр «глосса», функционально-коммуникативные черты, инвентивность, текст, функциональный стиль.

Pavlyk Volodymyr. The Inventivity of Speech Genre «gloss». The article touches upon the problem of speech genre's functional and communicative features, which in invariant model of genre form act as intermediaries between extralinguistic factors of speech genre and their linguistic objectification. The actuality of the topic chosen for the scientific article is explained by the fact that modern scientific investigations in text stylistics concentrate on studying specific genres of certain functional styles due to communicative pragmatic reorientation of modern text linguistics. On the example of the newspaper genre «gloss» such functional communication feature as inventivity is considered. It indicates a causal relationship of text by identifying markers on lexical-morphological level. Representative examples here are adversative conjunctions, causal adverbs and conjunctions, concession and limiting adverbs, adversative adverbs as well as adverbs of cause and result.

Key words: speech genre «gloss» functional communication features inventivity, text, functional style.

Стаття надійшла до редколегії
14.03.2013 р.